

بنا بود آیین‌نامه اجرایی قانون تسهیل ازدواج جوانان پس از تصویب اساسنامه صندوق از سوی مجلس شورای اسلامی، ظرف مدت سه ماه توسط دولت تهیه شود و به تصویب هیئت وزیران برسد. همچنین گزارش اجرای این قانون هر شش ماه یک‌بار از سوی دولت تهیه و به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی تقدیم شود. این قانون که در زمان خود قانونی مترقی به شمار می‌آمد طی چهار دولتی که بعد از تصویب آن روی کار آمدند هرگز اجرایی نشد!

پرونده «جوان» از سرنوشت قانون تسهیل ازدواج جوانان

گره ۴ دولت به بخت قانون تسهیل ازدواج!

۱۵ سال می‌شود قانون تسهیل ازدواج جوانان، همچنان اجرایی نشده است! این معطل ماندن در اجرا موجب شده است آمار جوانانی که در صف ازدواج مانده‌اند، روز به روز بیشتر شود. در حال حاضر هم چیزی نزدیک به ۱۳ میلیون جوان ایرانی در حال عبور از سن

مناسب ازدواج هستند بی‌آنکه چندان افق روشنی برای آینده پیش‌روی خود ببینند و بتوانند پیش‌بینی و برنامه‌ریزی مناسبی برای آینده خود داشته باشند. اغلب این جوانان نمی‌دانند چه زمانی می‌توانند تشکیل خانواده دهند و ازدواج کنند. این در حالی است که قانون تسهیل

ازدواج جوانان ۱۵ سال پیش در ۳۰ آبان‌تدابیر و تسهیلاتی را برای سر و سامان دادن جوانان دم‌بخت طراحی کرده بود. این قانون اما هیچ‌گاه مجالی برای اجرایی شدن پیدا نکرد و همچنان در قفسه‌های مجلس و دولت در کنار بسیاری از قوانین اجرا نشده دیگر خاک می‌خورد.

ازدواج هم از آن دست موضوعاتی است که نمی‌توان آن را تنها در دسته‌بندی فردی مورد بررسی قرار داد و اگر چه توان پیدا کردن فردی متناسب هم کم‌فوق برای ازدواج یک مهارت فردی است، اما واقعیت اینجاست که در این زمینه هم مانند بسیاری از مهارت‌های دیگر همه افراد به یک اندازه توانمند نیستند و شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط زندگی می‌تواند چنین مهارتی را تحت تأثیر قرار دهد. بر همین اساس هم است که از نگاه بسیاری از تحلیلگران اجتماعی ازدواج امری حاکمیتی است و دولت و حاکمیت با وضع قوانین و مقرراتی می‌تواند جوانان را به امر مقدس ازدواج ترغیب و تشویق کند. شاید قانون تسهیل ازدواج جوانان یا چنین دیدگاهی شکل گرفت و در سال ۱۳۸۴ متولد شد.

نگاهی به قانونی که ۱۵ سال است خاک می‌خورد
بر اساس این قانون دولت مکلف است به منظور توانمندسازی جوانان برای تشکیل خانواده، صندوق اندوخته ازدواج جوانان را ایجاد نماید. اساسنامه صندوق شامل ماهیت صندوق، منابع مالی، آرکان، شرح وظایف صندوق و نحوه عضویت در آن ظرف سه ماه از تصویب این قانون توسط دولت تهیه و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌شود.

بر این مبنا دولت مکلف است علاوه بر استفاده از منابع بودجه سنواتی پیش‌بینی شده، از محل «صندوق اندوخته ازدواج جوانان» به مزدوجین نیازمند به اجاره مسکن، حسب تشخیص کمیته سامان ازدواج یا توجه به امکانات صندوق، وام ودیعه مسکن پرداخت کند.

تأمین مسکن ارزان برای جوانان
مسکن یکی از اصلی‌ترین موانع ازدواج جوانان است. بر همین اساس هم این قانون دولت را مکلف کرده است علاوه بر بهر‌مندی از تسهیلات متداول و رایج فعلی (نبوه‌سازی و اجاره به شرط تملیک) از طریق نهادهای عمومی نظیر شهرداری، اوقاف و امور خیریه و با بهره‌گیری از همکاری و امکانات وزارت مسکن و شهرسازی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و استفاده از زمین‌های دولتی یا زمین‌های اهدایی خیرین، واحدهای ساختمانی به عنوان «مسکن موقت» احداث کند و آنها را در اختیار زوج‌های جوان یا اجاره مناسب قرار دهد.

مدت استفاده هر زوج متقاضی از این واحدها حداکثر سه سال است. این قانون برای تسهیل در برگزاری مراسم ازدواج جوانان هم پیشنهادی دارد. به طور نمونه تمامی دستگاه‌های دولتی، نهادهای عمومی و شهرداری‌های دارای تسهیلات رفاهی، فرهنگسرا و تالار، باشگاه و اردوگاه موظفند با هماهنگی کمیته سامان ازدواج، فضاهای مذکور را برای برگزاری جشن و مراسم ازدواج در اختیار زوج‌های واجد

می‌گردد و تشویق و ترغیب جوانان به ازدواج و تشکیل خانواده، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح مکلف است پس از موافقت فرمانده کل نیروهای مسلح، تعیین محل خدمت سربازان متأهل در نزدیک‌ترین پادگان و مرکز نظامی محل سکونت صورت گیرد. پرداخت مستمری به میزان حداقل دو برابر سربازان مجرد به سربازان متأهل که میزان افزایش مستمری متأهلان از محل صندوق اندوخته ازدواج جوانان تأمین می‌گردد.

تسهیلات مشاوره‌ای
علاوه بر این طبق قانون تسهیل ازدواج جوانان دولت موظف است طرح جامع آموزش و مشاوره قبل و بعد از ازدواج مستعمل بر برنامه‌های مشاوره برای همسرایی، تشکیل خانواده، آماده‌سازی زوج‌های جوان برای آغاز زندگی مشترک، آشنایی با حقوق خانوادگی و اخلاق همسرداری و آمادگی برای داشتن فرزند را تهیه و ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به مجلس ارائه دهد.

همچنین بحث داغ اشتغال جوانان هم موضوع دیگری است که در قانون تسهیل ازدواج جوانان مورد توجه قرار گرفته است. این قانون دولت را مکلف می‌کند، متأهلان واجد شرایط را در اولویت دسترسی به فرصت‌های شغلی، وام اشتغال و وام مسکن قرار دهد. طبق ماده ۱۰ هم وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مؤسسات دارای مرکز آموزشی، موظفند در چارچوب بودجه سنواتی نسبت به ساخت و واگذاری خوابگاه‌های برای متأهلان اقدام لازم را معمول دارند و همچنین نسبت به پرداخت کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان متأهل به میزان دو برابر دانشجویان مجرد که افزایش آن از محل صندوق اندوخته ازدواج جوانان تأمین می‌شود، اقدام نمایند.

دانشجویان متأهل رسته‌های پزشکی مجازند قبل از انجام خدمت سربازی و طرح خدمت نیروی انسانی در آزمون دوره‌های تخصصی شرکت کنند.

بنا بود آیین‌نامه اجرایی این قانون پس از تصویب اساسنامه صندوق توسط مجلس شورای اسلامی، ظرف مدت سه ماه توسط دولت تهیه شود و به تصویب هیئت وزیران برسد. همچنین گزارش اجرای این قانون هر شش ماه یک‌بار از سوی دولت تهیه و به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی تقدیم شود. وزرای امور اقتصادی و دارایی، مسکن و شهرسازی و کشور در موارد مرتبط مسئول حسن اجرای این قانون در برابر مجلس شورای اسلامی بودند.

این قانون که در زمان خود قانونی مترقی به شمار می‌آمد طی چهار

شرایط قرار دهند. کمک اقتصادی به زوج‌های بیکار هم در این قانون دیده شده است. به این صورت که به هر یک از خانواده‌های عضو صندوق که هیچ‌یک از زوجین اشتغال به کار یا منبع درآمدی نداشته باشند، حداکثر تا مدت دو سال پس از تاریخ ازدواج مبلغی به عنوان کمک هزینه زندگی به صورت قرض‌الحسنه پرداخت می‌گردد.

سقف مبلغ مذکور را کمیته سامان ازدواج متناسب با سرماه صندوق تعیین خواهد کرد. **ترویج فرهنگ ازدواج**
مباحث فرهنگی در خصوص ترویج ازدواج موضوع دیگری است که این قانون به آن توجه دارد. ماده ۵ قانون تسهیل ازدواج جوانان دولت را مکلف می‌کند به منظور تکریم و ترویج سنت حسنه نبوی از ازدواج، فرهنگ‌سازی و ترویج الگوهای مطلوب، با استفاده از امکانات رسانه ملی و دستگاه‌های فرهنگی و آموزشی به تصحیح باورها و آداب و رسوم مانع و مزاحم ازدواج جوانان در مناطق کشور بپردازد.

همچنین تشویق جوانان و خانواده‌ها به برپایی جشن‌های گروهی و کاهش هزینه‌های تشریفات مراسم ازدواج از دیگر توصیه‌های این قانون است. نامگذاری روز اول ذی‌الحجه (روز ازدواج امیرالمؤمنین ع) و فاطمه زهرا (س)) به عنوان روز ازدواج جوانان تنها بندی است که از این قانون اجرایی شده است. طرح مباحث مربوط به چگونگی تشکیل خانواده و روش‌ها و آداب همسرگزینی و ازدواج آسان و شرعی از طریق رسانه‌های گروهی، صدا و سیما، کتب درسی مقطع متوسطه (سال سوم و پیش‌دانشگاهی) و آموزش عالی هم موضوع دیگری است که در این قانون مطرح می‌شود. ماده ۶ دولت را موظف کرده است به منظور سامان فعالیت‌های ازدواج، در استان‌ها و نظارت بر روند اجرایی این قانون در تمامی فرمانداری‌ها، کمیته سامان ازدواج متشکل از فرماندار، امام جمعه شهر و رئیس شورای شهر تشکیل دهد.

این کمیته حسب مورد می‌تواند از شخصیت‌های حقیقی و حقوقی جهت شرکت در جلسات و تصمیم‌گیری‌های ذی‌ربط دعوت به عمل آورد. تمامی دستگاه‌های ذی‌ربط موظف به همکاری با این کمیته هستند. استانداران موظفند پس از دریافت گزارش اقدامات کمیته‌ها، نتیجه را از طریق دولت به تفکیک هر استان به صورت سالانه به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی گزارش کنند.

تسهیلاتی برای سربازان متأهل
این قانون در ماده ۷ به مسئله سربازی مردان متأهل هم نگاهی سهل‌گیرانه دارد. بر این اساس برای رفع موانعی که باعث تأخیر ازدواج

دولتی که بعد از تصویب آن روی کار آمدند هرگز اجرایی نشد!

شکایت مجلس دهم از دولت برای اجرایی نکردن قانون تسهیل ازدواج جوانان

در این سال‌ها مجلس‌های مختلف هم تلاش و پیگیری چندانی برای اجرایی شدن قانون تسهیل ازدواج جوانان از خود نشان ندادند. این بار نوبت به مجلس دهم رسید. در اقدامی دیرینه‌نگام و در آخرین سال عمرشان اجرای قانون تسهیل ازدواج جوانان را در دستور کار قرار دادند که این کار به شکایت مجلس از دولت هم منتهی شد. نمایندگان مجلس شورای اسلامی در جریان بررسی گزارش کمیسیون فرهنگی در خصوص اجرای قانون «تسهیل ازدواج جوانان» با رای ۲۵-۹ در عدم اجرای این قانون با ۱۵۰ رأی موافق، ۲۵ رأی مخالف و ۹ رأی ممتنع از مجموع ۲۲۳ نماینده حاضر در جلسه موافقت کردند، بنابراین طبق ماده ۲۳۶ آیین‌نامه داخلی مجلس این گزارش برای بررسی تخلفات مسئولان مربوط به قوه قضائیه ارسال شد.

درخواست اعمال ماده ۲۳۶ آیین‌نامه داخلی مجلس از سوی ۱۱ نفر از نمایندگان ارائه شده بود که در قالب گزارش کمیسیون فرهنگی در صحن مجلس به تصویب رسید.

احد از آرایخواه، سخنگوی کمیسیون فرهنگی در تشریح دلایل این درخواست کمیسیون گفت: «در مجلس هفتم طرحی با موضوع ازدواج جوانان به شور گذاشته شد و تحت عنوان تسهیل ازدواج جوانان تصویب و به قانون تبدیل شد که بر اساس آن همه دستگاه‌ها موظف به انجام اقداماتی در این خصوص شدند.»

وی با اشاره به موارد مورد تأکید این قانون افزود: «در این قانون دولت مکلف به تأسیس صندوق ذخیره جوانان، پرداخت وام ودیعه مسکن به جوانان، در اختیار گذاشتن مسکن موقت از سوی شهرداری‌ها، بنیاد مسکن و خیریه‌ها به جوانان، پرداخت کمک هزینه زندگی به آنها بر اساس اولویت، ترغیب خانواده‌ها به برگزاری جشن‌های عروسی به صورت گروهی همچون جشن‌های دانشجویی، ترویج ازدواج آسان از طریق رسانه‌ها و متون درسی، طرح مشاوره قبل و بعد از ازدواج شد.» سخنگوی کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی تأکید کرد: «متأسفانه قریب به اتفاق موارد مذکور در قانون ذکر شده از سال ۸۴ تاکنون در دولت‌های مختلف اجرایی نشده و این سبب رشد منفی در امر ازدواج شده است.»

مجلس دهم اگر چه نتوانستند در این زمینه کاری از پیش ببرند اما این شکایت و پیگیری موجب شد تا مجلس یازدهم پیگیری اجرای قانون تسهیل ازدواج جوانان را در دستور کار خود قرار دهد.

یادداشت

سایت‌های همسرایی یا بنگاه‌های اقتصادی

■ مهدی نیک‌ضمیر
قدیم‌ترها که مؤلفه‌های جامعه بر محور سنت‌ها استوار بود، وقتی جوانی به سن ازدواج می‌رسید خانواده و بزرگ‌ترهای فامیل دست به کار می‌شدند و بر مبنای همان مؤلفه‌های جامعه سنتی از بین دختران دم‌بخت فامیل، دوست و آشنا برای پسران جوانشان گزینه‌هایی را پیدا می‌کردند.

دایره انتخاب چندان گسترده‌ای پیش‌روی خیلی از پسران و دختران نبود اما اغلب دختر و پسر و خانواده‌ها شناخت خوبی از همدیگر داشتند و همین مسئله هم موجب می‌شد تا ازدواج‌های سنتی از پایداری بالایی برخوردار باشد.

با تغییر مؤلفه‌های اجتماعی از جامعه سنتی به جامعه مدرن، ازدواج و روش‌های پیدا کردن گزینه مناسب برای ازدواج هم زمین تا آسمان فرق کرده است. حالا جوانان نه همچون جامعه سنتی می‌توانند با نگاه و انتخاب پدر و مادر و بزرگ‌ترهای فامیل برای ازدواج کنار بیایند و نه به سادگی گزینه مورد تأیید خودشان را از میان دهها و صدها فردی که در طول زندگی از طریق فضای حقیقی و مجازی ارتباط می‌گیرند و آشنا می‌شوند، انتخاب کنند. در حقیقت می‌توان گفت اگر چه در جامعه امروزی، دختران و پسران به دلیل گسترده‌گی ارتباطات در فضای عمومی و مجازی قدرت انتخاب بیشتری برای ازدواج دارند اما این گسترده‌تر شدن طیف انتخاب، کار شناخت را سخت‌تر می‌کند و گاهی وقت‌ها فردا را برای داشتن انتخابی مناسب سرد گرم می‌نماید.

به همین دلیل هم در جامعه امروزی پیدا کردن همسر همراه و هم کف‌بوه مرابست سخت‌تر از گذشته به نظر می‌رسد. در واقع پیدا کردن فرد مناسب برای ازدواج دغدغه بسیاری از جوانان دم‌بخت امروزی است که کالویشن از اولویت موضوعاتی همچون شغل و مسکن بالاتر نباشد پایین‌تر نیست.

به همین دلیل هم بعضی‌ها آستین‌هایشان را بالا زده‌اند و برای دختران و پسران خود فضای مجازی همسر آینده‌ال پیدا می‌کنند. در این بین البته تیم واسطه ازدواج و کادر زحمتکش سایت‌های همسرایی برای تأمین مخارج دم دستگانه‌شان معمولاً برای معرفی افراد به یکدیگر و شرایط مالی هم دارند. مثلاً مبلغی پول ابتدای ثبت‌نام افراد متقاضی دریافت می‌شود و مبلغی هم به ازای معرفی هر فرد و مورد جدید از طرفین می‌گیرند.

تاکنون پژوهشی روی خروجی سایت‌های همسرایی صورت نگرفته، اما جالب است بدانید فعالیت هیچ‌یک از سایت‌های همسرایی قانونی نیست. این سایت‌ها که حالا در شبکه‌های اجتماعی از گذشته فعال‌تر شده‌اند، رشد قارچ گونه‌ای دارند و هر روز تعداد بیشتری از صفحات و کانال‌های همسرایی در شبکه‌های اجتماعی سبز می‌شود که اغلبشان تنها برای کلاهبرداری درست شده و هیچ فعالیتی در زمینه ازدواج ندارند.

حتی سایت‌های قدیمی‌تری که در حوزه معرفی افراد به همدیگر برای ازدواج راه‌اندازی شده‌اند هیچ گزارش مشخصی از خود ارائه نداده‌اند تا بررسی‌شود این مدل از ازدواج و پیدا کردن گزینه مناسب تا چه اندازه موفق بوده و آیا به ازدواج‌های موفق و پایدار منجر شده است یا خیر؟ چند روز پیش هم معانن امور جوانان وزارت ورزش و جوانان از ارسال نامه به دادستان کل کشور و پلیس فتا برای مسدود کردن تمامی سایت‌های همسرایی خبر داد و گفت: «تمامی این سایت‌ها مخلف بوده، به صورت غیرقانونی فعالیت می‌کنند و هیچ‌گونه مجوز رسمی ندارند.»

محمد مهدی تندگویان با اشاره به ارسال نامه به دادستان کل کشور و پلیس فتا برای مسدود کردن سایت‌های همسرایی افزود: «دفتر بازرسی رهبر معظم انقلاب هم نظر خود را به ما اعلام و تأکید داشت در کنار بی‌توجهی این سایت‌ها به توسعه امور خانواده شاهد بحث‌های غیراخلاقی و مالی در آنها هستیم و مادر مکتبه با دادستان کل کشور به این موضوع اشاره کردیم و خواستار برخورد قاطع با این سایت‌ها شدیم.»

تندگویان ادامه داد: «براساس بررسی‌ها توسعه فرهنگ خانواده در این سایت‌ها به رستی شکل نگرفته و به بازار مکاره‌ای برای سودجویی، ترویج روابط خارج از شرع و ازدواج سفید تبدیل شده‌اند و به رغم مسائل‌ها فعالیت نتوانستند گامی مؤثر برای ازدواج پایدار بردارند.»

تندگویان با انتقاد از اینکه سایت‌های همسرایی بنگاه‌های اقتصادی بوده که تنها به فکر سودجویی هستند، تصریح کرد: «مردم باید در جریان باشند که هیچ‌کدام از آنها مجوز فعالیت ندارند و همه به صورت غیرقانونی فعالیت می‌کنند.»

نظر کارشناس

خلأ ضمانت اجرایی مانع اصلی اجرای قانون تسهیل ازدواج است

یکی از دغدغه‌های اصلی ما در حوزه زنان و خانواده، مسئله ازدواج است. درباره قانون تسهیل ازدواج پیگیری‌هایی را از مرکز پژوهش‌های مجلس و معاونت نظارت انجام داده‌ایم. این قانون در بحث ضمانت اجرایی خلأهای جدی داشته و همین موجب شده است تا به امروز اجرایی نشود و البته بر اساس داده‌های ۱۵ سال پیش درباره ازدواج نگارش و تصویب شده و نیازمند بازنگری است. جلسات پیگیری ما درباره موضوع ازدواج از وزارت ورزش ادامه خواهد داشت و با دستگاه‌های دیگر نیز در این زمینه جلسات خواهیم داشت. یکی دیگر از اقدامات نظارتی ما برگزاری جلسه‌ای با محوریت عملکرد وزارت ورزش و جوانان بود. در آنجا وزیر ورزش اقدامات انجام شده در خصوص ازدواج و ورزش بانوان را تشریح کرد

اما صحبت‌های وی قانع‌کننده نبود و عملاً اقدام مؤثری برای ازدواج جوانان توسط این وزارتخانه و معاونت جوانان انجام نشده بود و این وزارتخانه نیز نسبت به تکالیفی که دارد موفق عمل نکرده است. جلسات پیگیری ما درباره موضوع ازدواج از وزارت ورزش ادامه خواهد داشت و با دستگاه‌های دیگر نیز در این زمینه جلسات خواهیم داشت.

فاطمه قاسم‌پور
رئیس فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی

قانون تسهیل ازدواج قابلیت اجرایی دارد اما از ادهای برای آن نبوده است

نمی‌توان تأثیر فضای فرهنگی حاکم بر افزایش سن تجرد و ازدواج را نادیده گرفت. مشکلات و مسائل اقتصادی هم از عوامل مؤثر بر افزایش سن ازدواج است و نمی‌توان منتظر ماند تا وضعیت اقتصادی سامان یابد و مشکلات رفع شود سپس به جوانان بگوییم ازدواج کنند، بلکه باید در همین شرایط نامناسب اقتصادی با ارائه مشوق‌ها و ایجاد ساختارهایی، هزینه‌های ازدواج را کاهش و تسهیلاتی را در اختیار جوانان قرار داد تا بتوانند با حداقل هزینه‌ها برای ازدواج اقدام کنند. متأسفانه میزان باروری به حدود ۱/۷ فرزند رسیده و افزایش سن تجرد و کاهش سن باروری خطری بزرگ برای آینده کشور محسوب می‌شود و به صورت جدی نیاز است مسئولان درک کنند که با این روند مسئله از پیر شدن

جمعیت گذشته و به انقراض نسل ایرانی رسیده است. ۱۵ سال تأخیر در اجرای قانون تسهیل ازدواج جوانان قابل قبول نیست. در قانون وظایفی برای برخی دستگاه‌های عمومی پیش‌بینی شده است اما متأسفانه به وظایف خود عمل نکرده‌اند. بر اساس قانون تمامی دستگاه‌های دولتی، نهادهای عمومی و شهرداری‌ها موظف هستند فضاهای عمومی را برای برگزاری مراسم ازدواج در اختیار زوجین واجد شرایط قرار دهند اما این کار را

سخنگوی فراکسیون مقابله با آسیب‌های اجتماعی